

Adgangsveje i landskabet

Forord

Naturoplevelser er for alle!

Formålet med dette hæfte er at inspirere kommuner og aktive borgere til at skabe de bedst mulige adgangsforhold i det åbne land.

Hæftet er en opfordring til at sikre og udvikle adgangsforholdene for vandrere og cyklister – ikke en uddybende vejledning i, hvordan lovene administreres.

Behovet for at sikre og skabe adgangsmuligheder bliver stadig mere aktuelt, set i lyset af de konflikter, der allerede er:

- Danskerne ønsker at tilbringe mere tid i naturen, men kan ikke komme dertil.
- Trafikken på bivejene vokser.
- Det moderne landbrug har ført til nedlæggelse af markveje og stier.

Kommunerne har heldigvis en række værktøjer, der kan bruges for at skabe nye adgangsmuligheder. Her har Danmarks Naturfredningsforening samlet de vigtigste – illustreret med en række eksempler.

Danmarks Naturfredningsforening
september 2011

Adgangsveje...

Hæftet "Adgangsveje i landskabet" er udgivet af Danmarks Naturfredningsforening 2011 og støttet med tilskud fra tips- og lottomidler til friluftslivet.

Tekst: Jens Erik Larsen

Fotos: Jens Erik Larsen og DN

Layout: Westring + Welling

Tryk: Coolgray

ISBN: 978-87-89835-72-7

Danmarks Naturfredningsforening
Masnedøgade 20
2100 København Ø
www.dn.dk
Tlf: 39 17 40 00

Lovgrundlaget

1.1 Mark- og vejfredsloven	6
1.2 Naturbeskyttelsesloven	6
1.3 Vejlovene og færdselsloven	9
1.4 Planloven	9
1.5 Hævd	9
1.6 Andre love og bekendtgørelser	9
1.6.1 Forsikringer	10
1.6.2 Fredninger	10
1.6.3 Nationalparkloven	10
1.6.4 Campingreglementet	10
1.6.5 Natur- og Miljøklagenævnet og andre klageinstanser	10

Ejerforhold, brugergrupper og terminologi

2.1 Ejerforhold	12
2.2 Brugergrupper	14
2.3 Terminologi	15

Adgangsværktøjer

3.1 Kommunale stifortegnelser	18
3.2 Stikort, foldere, guidebøger og websites	19
3.3 Afmærkning	21
3.4 Frivillige aftaler	25
3.5 Ekspropriationer	25
3.6 Fredninger	26
3.7 Andet	26
3.7.1 Borgerinddragelse	26
3.7.2 Teltpladser og lignende	26
3.7.3 Nye stier og ruter	27
3.7.4 Stiindvielser	27
3.7.5 Forbindelser over vandet	27
3.7.6 Eksterne støttemuligheder til kommunale projekter	28

Eksempler fra det virkelige liv

4.1 Lagunestien	30
4.2 Lokal cykelrute forbinder by med skove i Gribskov Kommune	31
4.3 Naturgenopretningsprojekt Solbjerg Engsø og Alsønderup Enge	33
4.4 Langstrupstien – en regional cykelrute på tværs af barrierer	33
4.5 Genetablering af natursti og udsigt, Gjern	34
4.6 Adgang til Hobro Østerskov	34
4.7 Adgang til strand ad sti og markvej ved Melby	34
4.8 Adgang til strand ved sommerhus i Odsherred	36
4.9 Ikke-tilfredsstillende alternative adgangsmuligheder i Varde Kommune	36
4.10 Godser og adgangsforhold: Holckenhavn og Valdemar Slot	37
4.11 Lokalplan og stier i Assens Kommune	37

Kilder inkl. websider

.....	38
-------	----

Lovgrundlaget

1.1 Mark- og Vejfredsloven

Loven går tilbage til 1872 og er på en måde grundstenen for reglerne om offentlighedens adgang til at færdes i naturen. Der står i lovens § 17, at "anden mands færdsel på private jorder" kan forbydes. Loven gælder både i by og på landet samt på private stier og veje. På veje og stier skal der dog være skiltet med adgangsforbud, ellers er færdsel tilladt. Det gælder også ridning.

Senere har naturfredningsloven og naturbeskyttelsesloven gradvist åbnet op for adgang til naturen og landskabet. Man kan sige, at der nu er en lovfæstet ret til at færdes i naturen.

1.2 Naturbeskyttelsesloven (NBL)

Reglerne for, hvad offentligheden må og ikke må i naturen herunder adgangsforholdene, er beskrevet i naturbeskyttelsesloven og dens tilhørende adgangsbekendtgørelse. I lovens kapitel 4 "Offentlighedens adgang til naturen" beskrives, hvordan man har ret til at færdes:

- på strandbredder, på klitfledede arealer og andre kyststrækninger
- i skove, som tilhører det offentlige
- i private skove
- på udyrkede arealer
- på veje og stier i det åbne land

På strandbredder, klitfledede arealer og andre kyststrækninger er det tilladt at færdes til fods (og trække cykler). Man må gerne sove på stranden – f.eks. ved siden

af sin kajak – men ikke slå telt op. Ophold er her tilladt i form af "kortvarigt ophold". Dette er defineret som ophold, der ikke varer længere end en dag, men som altså godt kan være om natten. Ridning er tilladt på den ubevoksede strandbred fra 1. september til 31. maj. På dele af Vestkysten, hvor bilkørsel er tilladt, er cykling/ridning ligeledes tilladt hele året.

I skove, som tilhører det offentlige, er det tilladt at færdes til fods, på cykel og til hest på veje og stier. Det er endvidere tilladt at færdes til fods og til hest i skovbunden. Færdsel og ophold om natten er også tilladt.

I private skove må man færdes til fods og på cykel på veje og stier. Det er tilladt at færdes i skoven fra kl. 6 til solnedgang. Skovens ejer kan helt eller delvist lukke for færdsel til (fods og på cykel), hvis:

- Den er til gene for erhvervsmæssig udnyttelse.
- Den i særlig grad generer privatlivets fred.
- Der er behov for beskyttelse af plante- og dyreliv.

Skovens ejer kan endvidere fastsætte indskrænkninger for færdsel på cykel på stier, hvor færdslen medfører særlige problemer.

I private skove under 5 ha og på veje og stier kan skovens ejer ved skiltning forbyde adgang.

På offentligt ejede udyrkede arealer er det tilladt at færdes til fods hele døgnet. Det

er tilladt at færdes på arealerne, selvom de er hegnede, og selvom der går græssende dyr på dem.

På privatejede udyrkede, uhegnede arealer kan man færdes og opholde sig fra kl. 6 til solnedgang. Det er dog tilladt at færdes på udyrkede, hegnede arealer, hvis der ikke går dyr på arealerne, og der er adgang gennem låger, stenter el.lign. Ejeren kan dog forbyde færdslen, hvis:

- Den er til gene for erhvervsmæssig udnyttelse.
- Den i særlig grad generer privatlivets fred.
- Der er behov for beskyttelse af plante- og dyreliv.

Vej og stier i det åbne land er generelt åbne for færdsel til fods, på cykel og til hest. Ejeren kan ved skiltning forbyde færdsel til fods og på cykel (NBL § 26 stk. 1), hvis:

- Den er til gene for erhvervsmæssig udnyttelse.
- Den i særlig grad generer privatlivets fred.
- Der er behov for beskyttelse af plante- og dyreliv.

Ejeren kan endvidere forbyde ridning uden nærmere begrundelse.

Kommuner og staten kan i visse tilfælde forbyde adgang, f.eks. ved fare for sandflugt, skovbrande m.v. Militærområder og anlæg er generelt undtaget adgangsregler. Der kan være udarbejdet særlige plejeplaner for sådanne arealer, hvori adgangsforhold er omtalt.

Bemærk, at der gælder andre adgangsregler for organiserede former for friluftsliv.

Det er kommunalbestyrelserne, som træffer afgørelser i spørgsmål om færdsel og adgang. Miljøministeren træffer dog afgørelser, når det drejer sig om statsejede arealer samt klitfledede arealer. Visse afgørelser kan påklages til Miljø- og Naturklagenævnet, jvf. NBL § 78, 86 og 87.

Nedlæggelse af stier, markveje, skovveje m.v.

Naturbeskyttelsesloven har siden 2004 indeholdt en procedure for nedlæggelse af private stier og markveje, idet § 26 stk. 1 om-taler, at nedlæggelse af gennemgående veje og stier, samt adgangsveje til strand og skov, særlige udsigtspunkter, kulturminde o. lign. skal anmeldes til kommunen. Kommunen vurderer herefter sagen. Hvis kommunen ikke har reageret inden for 4 uger, kan lodsejeren uden videre nedlægge vejen eller stien. I stedet for at afslå ønsket om at nedlægge vejen eller stien, kan kommunen betinge nedlæggelsen af vejen eller stien med, at der anlægges alternative adgangsveje. I så fald er det en god idé at få tinglyst disse, så fremtidige ejere ikke nedlægger dem.

Er kommunen i tvivl, om en sti eller markvej har rekreativ betydning, anbefales det, at kommunen kontakter lokale medlemmer af Danmarks Naturfredningsforening eller/og Friluftsrådet.

Færdselsspor i landskabet, der næsten er usynlige, og som man kan frygte forsvinder (græssti ved Sidinge Fjord, Albuen på det vestlige Lolland og græssti som del af regional cykelrute 58 på Møn).

Kommunens frist for at svare lodsejeren er 4 uger, hvilket er problematisk. Eksempelvis kan kommunen eller interesseorganisationer sjældent nå at behandle en sag i det grønne råd eller lignende. Det anbefales derfor, at kommunen som hovedregel giver ejeren besked om, at den ønsker at foretage en nærmere vurdering af sagen.

1.3 Vejlovene og færdselsloven

Ud over "Lov om mark- og vejfred" findes "Lov om offentlige veje" og "Lov om private fællesveje" samt "Lov om grundejerbidrag til offentlige veje" og "Lov om vintervedligeholdelse".

Med hjemmel i vejlovene kan kommunerne/staten fremme adgangsmulighederne ved:

- at anlægge offentlige stier.
- at overtage almene stier (f.eks. gamle skole- og kirkestier) og private fællesstier som offentlige.
- at bestemme, at en privat fællesvej skal have status som offentlig sti, men i øvrigt bibeholdes som privat fællesvej (§ 97).
- at huske, at offentlige stier kun kan nedlægges i særlige tilfælde, og efter at kommunen har foretaget en høring herom.

Vejregler

I færdselsloven står der, at Vejdirektoratet kan udarbejde regler om vejes og stiers udformning og afmærkning m.v. Det har Vejdirektoratet gjort bl.a. om vejvisning på cykel-, ride- og vandreruter samt vejvisning for handicappede. www.vejregler.dk

1.4 Planloven

De overordnede rammer for arealanvendelse fastlægges i kommuneplaner. Dette kan have stor betydning for friluftslivets muligheder. Planerne kan f.eks. rumme forslag om udlæg af skovrejsning nær byer og adgangsveje mellem by og land eller omvendt udlæg af boliger og industri, som kan hæmme befolkningens adgang til naturen. På det helt konkrete plan udarbejder kommunerne lokalplaner for mindre områder, når der skal gives mulighed for ændringer i arealanvendelsen. Her er det yderst vigtigt, at kommunen planlægger med henblik på at sikre stiforbindelser m.v.

1.5 Hævd

Begrebet hævd går tilbage til Danske Lov fra 1683, hvori det i kapitel 5 siges, at man ved at råde over anden mands ejendom i 20 år kan vinde ret til denne råden, og hvis man tilsvarende benytter en vej som adgangsvej, kan man vinde hævd på en færdselsret til denne vej. Benyttelsen skal dog være sket jævnlige. Hvis der ikke er tale om den samme person, som gennem 20 år har benyttet adgangsvejen, kræves der, at vejen/stien har været benyttet 40-50 år, før man kan kræve at have vundet hævd på adgangen. Det er som regel nødvendigt at gå til domstolene for at få afklaret, om der er grundlag for hævd.

1.6 Andre love, bekendtgørelser og regler

"Adgangsvejledningen" er udarbejdet af Naturstyrelsen for at assistere sagsbehandlere i kommunerne med administration af reglerne for adgang i naturen. (Vejledningen afløser kap 10 i "Vejledning om Naturbeskyttelsesloven" fra 1993). Ud over de her nævnte love omtales også, hvordan ejere kan hindre adgang ved hegning, midlertidig lukning, intensivt landbrugsarbejde, jagt, skiltning, vedligeholdelse m.v. Ligeledes nævnes myndigheders muligheder for at hindre adgang via f.eks. fredning, Natura 2000-arealer og kystsikring på stranden. Vejledningen uddyber, hvad der står i lovene, og giver overblik over adgangsreglerne i de forskellige arealtyper. www.skovognatur.dk

Badevandsbekendtgørelsen, vandløbsloven og hundeloven er også med til at regulere adgangsmuligheder til lands og til vands.

1.6.1 Forsikringer ved brand, tyveri og hærværk

Som følge af, at naturbeskyttelsesloven giver adgang til private arealer, er der indført en forsikringsordning, hvor private kan få erstatning fra staten, såfremt adgangen forårsager ødelæggelser. Denne oplysning er god at give lodsejere, der vil forhindre adgang af frygt for ødelæggelser.
www.skovognatur.d/skov/privat/brand/

1.6.2 Fredninger

Ved fredninger kan der fastsættes bestemmelser for det pågældende område, som enten udvider eller begrænser adgangen i forhold til, hvad der er gældende efter øvrige love og regler. Det samme gælder for vildtreservater. Eksempelvis kan fredninger godt tillade etablering af teltpladser i området. Fredningssager kan rejses af staten, kommunerne og Danmarks Naturfredningsforening.

1.6.3 Nationalparkloven

Som opfølgning på Wilhelmudvalgets rapport "En rig natur i et rigt samfund" blev konceptet om nationalparker udviklet med tilhørende lov. Der er indtil juni 2011 åbnet 3 nationalparker: Nationalpark Thy, Nationalpark Mols Bjerge og Nationalpark Vadehavet, mens flere nationalparker er i støbeskeen. Etablering af nationalparker vil generelt kunne fremme adgangsmulighederne og formidlingen om dem.

1.6.4 Campingreglementet

Adgang til færdsel giver ikke nødvendigvis adgang til ophold. Via teltpladsordningen for ikke-motoriserede trafikanter, har vi dog fået en slags opholdstilladelse i naturen. Teltpladserne er lovgivningsmæssigt defineret som "Primitive overnatningssteder" i Campingreglementet. Det betyder, at sådanne teltpladser kan etableres uden udlejningstilladelse fra myndighederne, når blot der er tale om mindre arealer, typisk 5-8 telte, kun for gående, cyklende, ridende og sejlede og kun med overnatning 1-2

nætter hvert sted. Endvidere er det ved en Naturklagenævnsafgørelse af 25. januar 1995 (NKO, nr. 68) slået fast, at etablering af teltpladser ikke kræver landzonetilladelse efter planloven, medmindre der opføres bygninger. Se mere i afsnit 3.7.2.

1.6.5 Natur- og Miljøklagenævnet og andre klageinstanser

Myndigheders beslutninger kan borgere og interesseorganisationer klage over til Miljø- og Naturklagenævnet. Dette skal normalt ske inden 4 uger efter, at man har modtaget brev med en afgørelse, som man ikke mener er korrekt. Klagen sendes til kommunen, der videresender til nævnet. Der skal indbetales et gebyr på 500-3000 kr. inden 14 dage. Gebyret tilbagebetales, hvis man får helt eller delvist ret i sin klage. Se mere på www.nmkn.dk og eksemplerne her i kapitel 4.

Klage til Vejdirektoratet

Borgere kan desuden klage til Vejdirektoratet over f.eks. ekspropriationer, dvs. om procedurer m.v. er overholdt. Der kan også klages til Vejdirektoratet i sager om vej-ret, dvs. om ret til at færdes (oftest til sin ejendom) på privat vej eller privat fællesvej eller om betaling af vejbidrag.

Vejdirektoratet kan tage stilling til, om en kommune har truffet en lovlig afgørelse efter vejlovgivningen (vejloven, privatvejsloven, vejbidragsloven samt vintervedligeholdelses- og renholdelsesloven). Vejdirektoratet kan ikke tage stilling til kommunens vurderinger inden for lovens rammer.

Endelig kan der klages til Overtaksationskommissionerne vedr. fastsættelse af erstatning.

Vandreruten langs Stevns Klint.

Ejerforhold, brugergrupper og terminologi

2.1 Ejerforhold

Når det skal afgøres, hvor og hvordan det er tilladt at færdes, er det udslagsgivende, hvem der ejer det areal, man vil færdes på. Det vil især sige, om arealet er offentligt eller privat. En tydelig angivelse heraf kan være en vigtig nøgle til forståelse af adgangsreglerne. Eksempelvis findes Naturstyrelsens logo på røde pæle ved indgang til statens arealer, og ved indgang til private skove over 5 ha er der en særlig infotavle, som tidligere populært kaldtes "det brune salmevers". Veje kan være offentlige, private fællesveje eller private veje (se senere).

Når man kender ejerforholdene, fortæller lovene, hvad man må og ikke må på det pågældende areal. Endelig skal man være opmærksom på, at der for hver arealtype kan gælde forskellige regler vedrørende færdsel og ophold. Kommunerne kan bidrage til god formidling af adgangsforhold ved at tydeliggøre ejerforhold på deres hjemmesider, f.eks. vedrørende offentlige og private skove.

Illustration af forskellige ejerforhold. Staten med Naturstyrelsens logo på rød stolpe, privat skov over 5 ha, privat vej/sti.

Til fods.

På ski.

Til hest.

På cykel.

2.2 Brugergrupper

Der kan opstå konflikter mellem forskellige brugergrupper på adgangsveje. Et typisk eksempel er ridende på grusstier, som ødelægger belægningen for cyklister, men

det kan også være mountainbikekørere, som forstyrrer oplevelsen for den stille vandrers. Myndighederne kan planlægge brug, belægning og afmærkning, så sådanne konflikter forebygges.

	Rejsehastighed	Dagsmarch	Belægning	Min. bredde	Fritrumshøjde
Cyklister	15-30 km/t	50 km	Asfalt	1,5 m	2,2 m
Vandrere	3-5 km/t	20 km	Grus	0,5 m	2,0 m
Ridende	7-15 km/t	30 km	Sand/grus/græs	1,0 m	3,0 m

Forskellige brugergruppers behov. Strategiplan for cykel-, vandre- og rideruter af national og regional betydning.

Adgangsforhold kan være bestemt af den fysiske udformning af selve adgangsvejen/

stien. Især hvis kørestolsbrugere og folk med barnevogne m.v. skal kunne komme frem.

Stigningslængde	Vandrers	Cyklister	Kørestol (og barnevogne)
0-50 m	8 %	5 %	2,5 %
50-200 m	6 %	4 %	2 %
>200 m	4 %	3 %	2 %

Kilde: Stier, løyper og turveier. Kulturdepartementet. Oslo. 1991.

2.3 Terminologi

Adgangsveje i landskabet for lette trafikanter kaldes ofte en sti. Men som regel er en sti blot en del af et længere ruteforløb f.eks. for cyklister, vandrere, ridende eller handicappede. Der kan også blot være tale om en markvej, skovvej, en stente med adgang til en mark m.v. Især begreberne sti og rute, bliver tit blandet sammen, derfor bringes her et par definitioner af begreberne.

Vandrerute: er en strækning mellem to punkter A og B, der er tilrettelagt og afmærket for vandrere med et højt sikkerheds- og serviceniveau. Der findes "Fjernvandreveje" (europæiske ruter), længere vandreruter og lokale vandreruter.

Riderute: er en strækning mellem to punkter A og B, der er tilrettelagt og afmærket for ridende med et højt sikkerheds- og serviceniveau. Vejreglerne om vejvisning opdeles i længere rideruter og lokale rideruter.

Rute for handicappede: er tilsvarende ovenstående, men begrebet ikke så udviklet. Findes f.eks. på Køge Åsti.

En cykelrute: er en strækning mellem to punkter A og B, der er tilrettelagt og afmærket for cyklister med et højt sikkerheds- og serviceniveau.

Europæisk cykelrute: er en cykelrute, som forbinder flere lande, er over 1000 km lang og indgår i det europæiske cykelrutenet EuroVelo. www.eurovelo.com

National cykelrute: er en cykelrute, tilrettelagt for danske og udenlandske feriecyklister gennem flere landsdele forbi

seværdigheder og overnatningssteder. Afmærket med hvidt nummer på rødt felt med hvid ramme (nationale farver) på blå baggrund med numrene 1-15. Ruten skal være farbar i al slags vejr det meste af året (ca. 15/4-15/10).

Regional cykelrute: er en cykelrute gennem flere kommuner. Afmærket med hvidt nummer 16-99 på blå baggrund og med hvid ramme omkring nummeret. Ruten skal være farbar i al slags vejr det meste af året (ca. 15/4-15/10).

Lokal cykelrute: er en cykelrute, der er tilrettelagt af en kommune for udflugts- eller hverdagscyklister. En lokal rute for udflugts- cyklister er ofte en rundtur på maks 40 km, mens en lokal rute for hverdagscyklister er en kortere og direkte rute ofte mellem bolig og arbejdsplads/skole/indkøbsmuligheder. Afmærket med hvidt nummer 100-999/ navn/logo i hvid ramme på blå baggrund.

En sti: er som regel en del af en rute for lette trafikanter og har ofte en relativt smal tværsprofil.

Turforslag: er forslag til forløb, man kan følge på cykel, til fods, til hest m.v. Forslaget er oftest indtegnet på kort, men ikke afmærket i marken.

Definitionerne på nationale, regionale og lokale cykelruter findes i "Vejregler for vejvisning på cykel-, ride- og vandreruter". Definitionen på en cykelrute er taget fra "Idékatalog for cykeltrafik". Begge publikationer er fra Vejdirektoratet. Definitionerne på ferie-, udflugts- og hverdagscyklister er fra "Planlægning for cyklister."

Vandrerute.

Riderute.

Cykelrute.

I vejlovene anvendes forskellige "juridiske" begreber, hvis definition er fastlagt i vejlovens § 10:

Offentlig vej

Vej, gade, bro og plads, der er åben for alm. færdsel, og som stat eller kommune administrerer efter vejloven.

Offentlig sti

Færdselsareal, der fortrinsvis er forbeholdt gående, cyklende eller ridende færdsel, og som er åben for almindelig færdsel, og som stat eller kommune administrerer efter vejloven.

Privat fællesvej

Vej, gade, bro, plads, der ikke er offentlig vej, og som fungerer som færdselsareal for anden ejendom end den ejendom, som færdselsarealet ligger på, når ejendommene ikke har samme ejer.

Privat fællessti

Færdselsareal, der fortrinsvis er forbeholdt gående, cyklende eller ridende færdsel, og som fungerer som færdselsareal for anden ejendom, som færdselsarealet ligger på, når ejendommene ikke har samme ejer.

Vej-ret

Den ret, som den til enhver tid værende ejer af en ejendom har over en privat fællesvej eller fællessti til at benytte den pågældende private fællesvej eller -sti som færdselsareal for ejendommen.

Vejberettiget

En indehaver af en vej-ret.

Privat vej

Vej, gade, bro, plads, der ikke opfylder betingelserne for at være offentlig vej eller privat fællesvej.

Privat sti

Sti, der ikke opfylder betingelserne for at være offentlig sti eller privat fællessti.

Vejsyn

En besigtigelse af en privat fællesvej eller fællessti, som er indkaldt af kommunen med deltagelse af de vejberettigede med henblik på at få fastlagt behovet for istandsættelse og eventuel fremtidig vedligeholdelse af den pågældende vej eller sti samt fordeling af arbejdet eller udgifterne hertil.

Adgangsværktøjer

3.1 Kommunale stifortegnelser

Ifølge vejlovens § 98 skal vejbestyrelserne udarbejde en fortegnelse over samtlige offentlige stier. Dette er udmøntet i "Cirkulære om retningslinjer for udarbejdelse og offentliggørelse af fortegnelse over offentlige stier. Nr. 90, 26. maj 1975". Efter sammenlægninger af kommuner er det en vigtig opgave at få stifortegnelserne på en fælles form.

Vejdirektoratet har oprettet en central vej- og stifortegnelse (CVF). Af "Cirkulære om administration af numre og registrering

af offentlige veje og stier af 16. dec. 2005," fremgår det, at kommunerne senest 1. juli 2007 skal have tastet deres offentlige stier ind herpå med 7-cifrede numre. Herved kan alle gå ind og se, om en pågældende sti er offentlig m.v. En del kommuner mangler endnu at taste deres stier ind. www.vejsektoren.dk (cvf.vd.dk).

Den offentlige stifortegnelse i tidligere Helsingør Kommune var let tilgængelig for alle via stikortet.

Fordelen ved disse stifortegnelser er, at man får overblik over stier- og et arbejdsredskab til den fremtidige planlægning af nye stiforbindelser. Med fortegnelserne bliver det også lettere for borgerne at holde øje med evt. nedlæggelse af stier, idet borgeren har mulighed for at konstatere, at der burde have været en offentlig sti, selvom den evt. er nedlagt eller pløjet op.

3.2 Stikort, foldere, guidebøger og websites

Ligesom de nævnte offentlige stifortegnelser vil kort, guidebøger og foldere over stier og cykel-, vandre- og rideruter fremme opmærksomheden på adgangsforhold og herved gøre det sværere at nedlægge adgangsvejene eller lægge hindringer i vejen for dem, ligesom sådanne former for formidling øger interessen for at komme ud i naturen og dermed også adgangen til den.

For at fremme ensartetheden og forståelsen af kort og symboler på kortene, er der i "Vejregel om vejvisning på cykel-, ride- og vandrerruter" angivet retningslinjer for brug af farver og symboler til dette formål.

Filosofien er at få en sammenhæng mellem det, kortet viser, og det, man ser ude i marken, eksempelvis blå rutesignatur for skiltede ruter osv.

Behovet for cykelrutekort blev tidligere i høj grad dækket af amternes regionale kort. Kommunerne har i dag mere fokus på lokale cykelruter og markedsføringen af disse. Udgivelse af kommunale cykelrutekort vil kunne opfylde flere forskellige behov og være til stor glæde for såvel egne borgere som besøgende turister.

De tidligere amters regionale kort er delvist afløst af Vejdirektoratets digitale kort over nationale cykelruter på www.trafikken.dk og af guidebøger, udgivet af Dansk Cyklist Forbund med tilhørende 1:100.000 kort. Disse kort dækker dog et større område end de tidligere amtskort, og man kan ikke købe kortene alene. For nogle af de nationale cykelruter findes guidebøger med kort fra det østrigske forlag Esterbauer. Det gælder Vestkyststruten (N1), Hærvejsruten (N3), Sydhavsstruten (N8, Østersøstruten) og Limfjordsruten (N12), som alle er udgivet på dansk.

Folder Ellemosestien.

Forside Cykelrutekort Gribskov.

Dobbelttrettet cykelsti i kommunen.

Gribskov Kommune har som en af få mindre kommuner udarbejdet et selvstændigt cykelrutekort. Det blev trykt i 10.000 eksemplarer og delt gratis ud. Produktionsprisen var ca. 15 kr. pr. kort ekskl. moms. Data i øvrigt om kortet:

- Kortskala: 1:50.000
- Format: A5
- Viser, hvordan ruterne er afmærkede
- Seværdigheder – store og små
- Plads også til vandreruter og rideruter
- Praktiske oplysninger
- Medtager grundkortets signaturer

Som det er tilfældet på cykelrutekort for Gribskov Kommune og andre steder, kan man udbrede selve kortet på den ene side

af papiret og benytte bagsiden til inspirerende turbeskrivelser, som kan hjælpe med at få flere ud at cykle samt formidle kommunens værdier i form af landskaber og kulturelle seværdigheder m.v.

Stifoldere og kort – hvad kan de bruges til?

- at øge adgangen til naturen
- at oplyse om rutens eksistens
- at inspirere til at komme ud
- at planlægge sin tur efter
- at vise vej på ruten
- at give praktiske oplysninger undervejs
- at give oplysninger om landskabet og seværdigheder undervejs
- at være et minde om turen

Hjemmesider med kort over stier og ruter kan nemmere ajourføres end trykte kort, og udgiveren sparer trykudgifter og distribution.

Hærvejscykelrutens og vandrerutens kort blev sidst trykt på papir for mange år siden og findes nu alene på www.haervej.dk. Mange har dog siden efterspurgt de trykte kort.

De nationale cykelruter findes nu digitalt på www.trafikken.dk både med geodætisk kort og luftfotos som grundlag, og man kan downloade en fil med GPS-koordinater. Naturstyrelsen har lanceret en ny friluftsportal, www.udinaturen.dk, til erstatning for Friluftskortet.dk, og man vil lægge alle "naturruter" ind her i samarbejde med kommunerne.

3.3 Afmærkning

Det er nøjagtigt angivet i vejreglerne, hvordan man skal afmærke, når det drejer sig om at vejlede for cyklister, ridende og vandrere: Se "Vejvisning på cykel-, ride- og vandreruter" og for handicappede: "Vejvisning for handicappede". Find vejreglerne på www.vejregler.dk. Vejreglernes skilte (tavler i fagsprog) er udviklet til at være så synlige og systematiske som muligt og samtidig diskrete i landskabet. Der er også mulighed for servicevejvisning til udsigtspunkter, rasteplasser, seværdigheder m.v. Det kan være vigtigt for at fremme adgangsmulighederne.

Eksempler på vejvisningstavler.

Herudover findes der en række **færdsels-tavler**, som angiver, hvor forskellige brugere skal færdes, og hvor de ikke må være. Disse tavler (skilte) er nærmere beskrevet

i "Bekendtgørelse om Vejafmærkning" (Vejdirektoratet 2006, ny udgave forventes i 2011).

Eksempler på informationstavler, færdselstavler og servicevejvisning.

Eksempler på kørestolsrute og god adgang ad sti til kysten samt grusvej med hastighedsbegrænsning.

Adgang forbudt ved Skårup Strand syd for Århus, Adgang forbudt med video-overvågning på Sydsjælland, Privat – kun motorkørsel forbudt ved Isefjorden og tilsvarende venlig opfordring på Halsnæs.

Adgangsbegrænsende skilte opsat af private lodsejere

Oftes ses private hjemmelavede skilte opsat, hvor lodsejere ønsker at begrænse adgangen, men sådanne skilte har ikke altid juridisk betydning. Skiltene kan dog have en afskrækkende funktion og kaldes populært for skræmmeskilte. Det er ikke tilstrækkeligt at købe en officiel færdselstavle hos en skiltefabrik, man skal have politiets tilladelse til opsætningen – også

selvom det er på privat areal, herunder private fællesveje (Færdselsloven § 97).

En af begrundelserne er, at respekten for skiltene understøttes af en mulig kontrol. Med andre ord: politiet skal i en vis udstrækning kunne afgøre om f.eks. adgangsforbud overholdes.

Nogle lodsejere har fundet en positiv formulering om, at adgang er tilladt, bare ikke med motorkøretøjer. Naturstyrelsen

har sammen med en række organisationer i oktober 2004 udarbejdet "En vejledning om skilte og offentlighedens adgang til naturen", hvori der er vist eksempler på, hvordan man kan vise adgangsbegrænsninger uden at skræmme folk, f.eks. ved at skrive "Privat vej, færdsel til fods, på cykel og til hest tilladt". Naturklagenævnet har ifølge Naturstyrelsens vejledning tidligere truffet afgørelse om, at et skilt, hvor der alene står "Privat vej" i det åbne land udgør en ulovlig hindring for offentlighedens færdsel, medmindre skiltet er suppleret med tydelig information om, at færdsel til fods og på cykel er tilladt.

3.4 Frivillige aftaler (bl.a. Spor i Landskabet)

En ejer kan altid give lov til adgang ud over, hvad der kræves i forhold til gældende love. Dette kaldes ofte frivillige aftaler. Der kan være tale om et enkelt skilt, som vejviser folk, eller en gennemgående afmærket rute, som det er tilfældet med "Spor i Landskabet" (www.spor.dk). Her har projektet (Friluftsrådet, Landbruget, Kommunernes Landsforening, Skovforeningen, Danmarks Naturfredningsforening m.fl.) indgået individuelle aftaler og fået mange landmænd og andre jordejere til at åbne afmærkede vandrestier (spor) gennem deres besiddelser og tilmed knyttet en formidling til sporet.

Også længere gennemgående vandruter har været gennemført med frivillige aftaler, f.eks. Bække-Varde-Blåvandshuk-stien på i alt 90 km, som Ribe Amt i sin tid gennemførte med frivillige aftaler. Først blev der indgået 5-års-aftaler, dernæst tiårige, og lodsejerne får hver en årlig erstatning. Samlet er der dog udbetalt mere, end lodsejerne ville have fået ved ekspropriation. Der opstod desuden problemer, da et par lodsejere sprang fra, og stiforløbet måtte lægges om.

Næstved Kommune har i forbindelse med vandruter en del frivillige aftaler om benyttelse af arealer. Der gives pr. 2010 en

standardpris på 800 kr. som engangsbeløb ved aftalens indgåelse og en årlig erstatning på 1 kr. pr. lbm, som udgangspunkt for at råde over et spor på 2 m's bredde.

Tinglysning

I stedet for frivillige aftaler, der løbende skal reguleres og løbende udbetales til, kan myndigheden betale et engangsbeløb efter aftale med lodsejeren og få tinglyst adgangsretten/færdselsretten. Dette sker ved indføjelse i lodsejers skøde og dernæst tinglysning uden matrikeludskillelse af færdselsarealet.

Dette kan også indebære en løbende betaling for vedligeholdelse. Der laves således en skriftlig aftale (deklaration) mellem lodsejere og det offentlige om betaling og vedligeholdelse. Er der tale om private fællesveje, kan disse dog optages som offentlige stier uden erstatning, bortset fra evt. tilskud til vedligeholdelse.

3.5 Ekspropriationer

Frivillige aftaler er ikke altid nok. Det kan blive nødvendigt at gribe til ekspropriation, hvilket vil sige, at vejmyndigheden går ind og køber jord til at etablere et stiforløb. Dette medfører større udgifter og øger risikoen for konflikter med lodsejere. Til gengæld kan projektet gennemføres med den ønskede linjeføring. Samtidig kan det vise sig at være en fordel for lodsejerne, der får en ensartet og skattefri indtægt. Handelen kan tvinges igennem, jvf. Vejlovens § 5, "når almentilrettelæggelsen kræver det". Eksempelvis blev dele af stien gennem Jyske Ås gennemført på denne måde.

Traditionelt har vejmyndighederne ofte været tilbageholdende med at foretage ekspropriation i forbindelse med stier, men der er principielt ingen forskel på ekspropriation til stier og til veje. Det kan dog virke sværere at argumentere for de samfundsmæssige hensyn med hensyn til vandrestier i forhold til cykelstier og veje.

Priseksempler

Erstatningspriser for jord afhænger af beliggenhed, herunder om det er landzone eller byzone. Typiske priser er fra 15 kr./m² til 200 kr./m². De 15 kr./m² er for almindelig landbrugsjord. Denne pris benyttes f.eks. ultimo 2010 i Næstved Kommune i forbindelse med et stort vej- og stiprojekt. Hertil kommer forskellige ulempeerstatninger.

I tilfælde, hvor der foreligger en rimelig forventning hos ejeren om engang at kunne bygge på jorden, har prisen været sat til 50 kr./m². Undertiden opstår konflikter mellem ejer og vejmyndighed om det evt. har været planlagt, at jorden skulle skifte fra landzone til byzone. Taksationskommissionen fastsætter et beløb. Ejer kan klage til Overtaksationskommissionen.

Sti-eksempel fra Mariager Kommune

Mellem Døstrup og Hobro (3,5 km) blev i 2009 anlagt en cykelsti til bl.a. skolebørn. De samlede udgifter var 3,3 mio. kr., hvoraf ekspropriationsudgifterne var 670.000 kr. Heraf gik de 545.000 kr. til erstatninger til lodsejere.

3.6 Fredninger

Naturbeskyttelsesloven giver mulighed for at fredede områder for at værne om natur og miljø. I fastsættelse af nærmere regler for det fredede område, kan befolkningen gives udvidet adgang (det modsatte kan også være tilfældet). Et eksempel på en fredning, som gav god ny adgang til naturen, er Trækstien langs Gudenåen. Dyrkningsfrie bræmmer på 2 m langs åer og vandløb giver ikke umiddelbart adgang. Se også 1.6.2.

3.7 Andet

3.7.1 Borgerinddragelse

I England og andre lande har man – for at fremme adgang – undertiden organiseret såvel etablering som vedligeholdelse af stier som frivilligt arbejde, fordi det ikke var sandsynligt, at myndighederne gjorde det. I Danmark har vi mere en tradition for at presse myndighederne til at handle, men der er dog også eksempler på borgernes aktive medvirken. Nogle teltpladser i landsbyer er f.eks. etableret på tidligere forte (fælles græsreal i landsbyen) af beboer- eller borgerforeninger og vedligeholdes også af private.

Visse fremtidige stiprojekter kunne måske etableres ved aftale om, at kommunen anlægger stien, mens en skole, en idrætsforening, grundejerforening eller lignende påtager sig arbejdet med vedligeholdelse m.v. For skolars vedkommende kunne knyttes naturformidling og andre pædagogiske tiltag til projektet. Der kunne etableres en grejbank med støtte fra "Tips- og lottomidlerne til friluftsliv". Man kunne tale om, at en skole eller en gruppe borgere "adopteret" en sti eller et areal, f.eks. en teltplads eller en rasteplads.

3.7.2 Teltpladser og lignende

Adgang og ophold i naturen og på private arealer er blevet udvidet meget med etablering af teltpladser for cyklister, vandrere, ridende og sejlene. Projektet var oprindeligt inspireret af allemandsretten i de nordiske nabolande og blev startet af "De Frie Fugle" sidst i 80'erne, og i teltpladsoversigt 2010 er der næsten 1000 teltpladser. Projektet styres af en ERFA-gruppe under Friluftsrådet, som også har udgivet en manual til folk, der gerne vil oprette en teltplads: "Lav en teltplads. En guide til teltpladsholdere" 2007. Der er flere eksempler på, at kommuner ejer og driver disse teltpladser. I udvalgte skovområder har Naturstyrelsen også indført "fri teltning". Se mere på www.teltpladser.dk og www.udinaturen.dk

Teltplads med shelter og eksempel på vejvisning fra vej til teltplads.

3.7.3 Nye stier og ruter

Ved etablering af nye stier og ruter er det vigtigt at starte planlægningen med at skabe overblik:

- Hvad skal stien bruges til? (hverdag, udflugt, ferie, forbindelses-sti)
- Hvor skal stien føre fra og til?
- Hvilke færdsels-arter skal kunne færdes på stien?
- Hvordan kommer man til stien?
- Hvilke faciliteter skal der være for brugerne i øvrigt?
- Hvordan indgår stien/ruten i kommunens øvrige stinet/ruteplan?
- Hvordan skal stien afmærkes? (se vejreglerne)
- Timing med udgivelse af sti-kort m.v.

Det er vigtigt at planlægge afmærkningen, så arbejdet kommer til at foregå i en logisk rækkefølge:

1. **Overordnet planlægning** (fastlæggelse af overordnet rutenet, navngivning og fastlæggelse af linjeføring).
2. **Tavle design og vejvisningsprincipper**
3. **Afmærkningsplan for en rute** (fjern- og nærmålskatalog, udarbejdelse af skilteplan).
4. **Realisering** (bestilling af tavler, planlægning af ruteåbning, opsætning af tavler, indvielse af ruten).
5. **Formidling og vedligeholdelse** (formidling via indvielse, kort, guidebøger og internet. Vedligeholdelse).

3.7.4 Sti indvielser

Kommunerne kan benytte sti/rute-indvielsesarrangementer til at engagere folk i brugen af friluftsfaciliteter, og samtidig kan borgere, politikere, turistfolk, presse og embedsmænd få en uformel snak om tingene og berige hinanden med ideer til det fremtidige arbejde og samarbejde. Og det giver pressen en god anledning til at bringe levende reportager, så dem der ikke kom med på vandre- eller cykelturen kan blive inspireret til at prøve selv.

3.7.5 Forbindelser over vandet

Som infrastrukturen har udviklet sig i Danmark og andre steder, er nogle afstande blevet længere, fordi folk i højere grad bruger bilen. Et typisk eksempel er i Horsens Fjord, hvor Alrø på fjordens nordside og Snaptun på sydsiden ligger tæt i fugleflugtslinje. Tidligere sejlede man fra Alrø over til købmanden og kroen i Snaptun, men i dag er afstanden 50 km på landevej.

Cykelfærgen Rørhønen – hvis ikke det er Blishønen – ved Skjern Å.

Derfor tog "De Frie Fugle" initiativ til oprettelse af en cykelfærg, der nu sejler om sommeren mellem Snaptun og Alrø. På den måde kan man også bedre lave rundture om fjorden til fods og på cykel. Et andet eksempel er trækfærgerne over Skjern Å – Rørhønen og Blishønen. Se foto. Sådanne initiativer skaber meget bedre adgang til naturen, og flere kommuner opfordres til at oprette sådanne forbindelser, enten som

led i driften af den kollektive transport eller som turismeprojekter.

3.7.6 Eksterne støttemuligheder til kommunale projekter

Kommunale stiprojekter finansieres primært af kommunale midler, men der findes en række forordninger, som kan bidrage med supplerende midler:

Lokale grønne partnerskaber 2010-2015

Miljøministeriet, Kommunernes Landsforening (KL), Friluftsrådet og Danmarks Naturfredningsforening (DN) har aftalt at etablere lokale partnerskaber om grønne projekter. Fra Miljøministeriet afsættes i 2010-2015 30 mio. kr., dvs. 5 mio. kr. om året. Beregnet netop til lokale borgergrupper, som i samarbejde med virksomheder, foreninger m.v. og evt. kommunen udfører projekter, der gavner natur, friluftsliv eller viden om natur. Ansøgningsfrister 1. januar, 1. maj og 1. september. Nærmere oplysninger: www.gronnepartnerskaber.dk

Tips- og lottomidler til friluftslivet

Her vil nye initiativer, nye ideer eller nye konstellationer have gode chancer for at få midler, hvis man har et godt friluftspjekt. Normalt gives maksimalt til halvdelen af et budget, men man kan godt kombinere det med f.eks. midler fra grønne partnerskaber. Det hjælper, hvis der indgår frivillig/gratis arbejdskraft i projektet. Der er ansøgningsfrist 1. marts, 1. juli og 1. november. Nærmere oplysninger og ansøgningsskema: www.friluftsradet.dk

Landdistriktsstøttemidler

Det er Indenrigs- og Sundhedsministeriet, der har stået for denne pulje til forsøgsprojekter i landområder. Nye ideer er meget velkomne, og man kan netop bygge på lokale etablerede netværk – i form af f.eks. borgergrupper – med emner som trafik eller tilhørende landsbyfællesskaber. Et af puljens formål nævner børn og unge som målgruppe. Et oplagt projekt er et samarbejde mellem landsbyer om adgangsforhold og motion eller lignende. Ansøgningsfristen er en gang årligt. Der har i 2010 været en særlig pulje til små ø-samfund. Nærmere oplysninger: www.im.dk eller tlf.: 72 26 90 00.

Offentlige og private fonde

Vejdirektoratets cykelfremmepulje

Alle kan søge midler fra denne pulje, men den er primært tænkt som tilskud til kommunernes arbejde med fremme af cykeltrafik. Alle typer af cykelstier kan modtage 30 eller 50 % tilskud, og til særligt innovative projekter kan man få 100 % udgiftsdækning. Der er ansøgningsfrist en gang om året, og datoen for næste år er endnu ikke frigivet. Nærmere oplysninger: www.vd.dk/cykelpuljen

Nordea-fonden

Fonden har to afdelinger, der behandler henholdsvis store projekter og mindre lokale projekter. Der er løbende ansøgningsfrister.

Arbejdsmarkedets Feriefond

Fonden uddeler årligt godt 100 mio. kr. og kan bl.a. støtte projekter, der fremmer tilgængeligheden for handicappede til feriefaciliteter, men også projekter til fremme af adgangsmuligheder til naturen for andre grupper såsom vandrere og cyklistere. www.aff.dk

Lokale- og Anlægsfonden

Fonden kan søges til "mursten" i bred forstand, f.eks. til etablering af støttepunkter for friluftslivet. Lokale organisationer har gode muligheder for at få midler i samarbejde med kommunal medfinansiering. www.loa-fonden.dk

Velux Fonden

Et eksempel mere på en privat fond, som støtter friluftspjekter m.v. Men flere andre er måske mere relevante, afhængig af det konkrete formål. Prøv at se på: www.nts-centeret.dk/fonde. Endelig kan lokale fonde være relevante at opsøge til konkrete projekter. www.veluxfonden.dk

Eksempler fra det virkelige liv

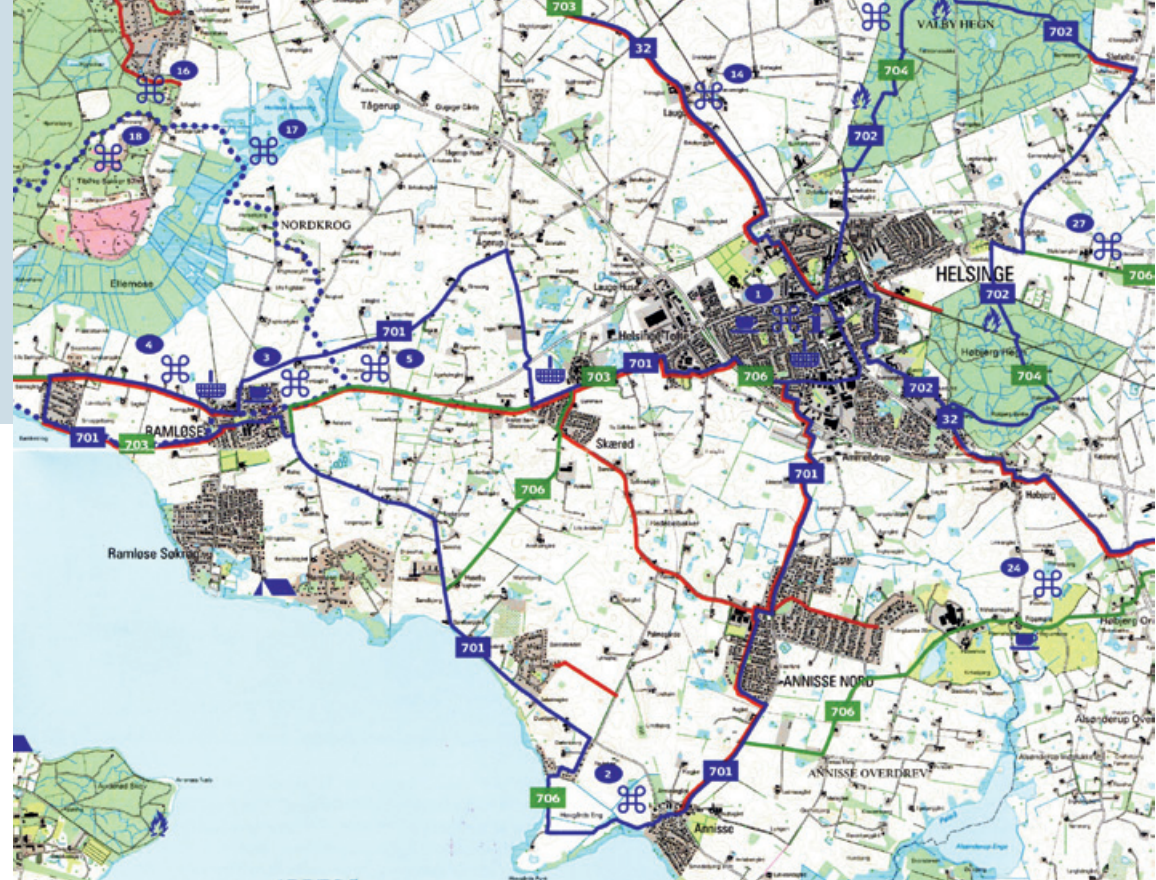
4.1 Lagunestien – en del af Sjællandsleden

Dansk Vandrelaug (DVL) arbejdede i en årrække med etablering af vandrerute langs lagunekysten mellem Næstved og Skælskør og videre op til Korsør. Her er fremragende oplevelser at hente for folk til fods. Vandrelauget lavede fodarbejdet for forbindelsen i bogstaveligste forstand og fik kommunerne med på planen. De fik i første omgang afmærket et forløb mellem Næstved og Bisserup og udgivet en folder om ruten. Kontakten til lodsejere hjalp folk fra Vandrelauget også med, og det lykkedes tilmed at få etableret flere teltpladser på ruten.

I forbindelse med et EU-støttet projekt opstod der et samarbejde mellem kommunerne det meste af Sjælland rundt, og Lagunestien blev færdigskiltet helt til

Korsør og kom til at indgå i den længere vandrerute omkring Vest-, Syd- og Østsjælland med navnet "Sjællandsleden". Der er udgivet kortbrochurer over området med kort i skala 1:50.000. Se mere på www.sjaellandsleden.dk. Dette er et godt eksempel på, hvordan kommunerne kan få glæde af den store ekspertise – og entusiasme – som en interesseorganisation, som DVL ligger inde med, samt hvordan frivilligt arbejde kan føre til et resultat i form af en vandrerute af høj kvalitet, som kommunerne vedligeholder efterfølgende.

4.2 Lokal cykelrute forbinder by med skove i Gribskov Kommune

Adgangen fra by til land og specielt til rekreative bynære arealer, er særlig vigtig for befolkningen. Et godt eksempel på fin planlægning findes ved Helsingør i Gribskov Kommune, hvor de niveaufri krydsninger af omfartsveje – som egentlig er etableret som skolestier – indgår i to skiltede rekreative cykelruter, nemlig 701 Sørutten og 702 Skovrutten på henholdsvis 25 og 12 km.

Rute 702 knytter de to små statsskove, Valby Hegn og Højbjerg Hegn, til den voksende by. Særlig interessant er det, at denne rute integrerer nogle gamle, historiske offentlige stier, som netop har givet adgang til skovene over markerne. Disse stier kunne ellers let risikere at forsvinde. Men nu er de tydeligt afmærkede og gengivet på kommunens cykelrutekort, og deres

Del af Gribskov Kommunes cykelrutekort samt motiv fra rute 702.

Ved Alsønderup Enge og rastepladsen ved Sølbjerg Engssø.

brugsværdi er derfor væsentligt forøget. Der er planer om at koble endnu en statskov, Harager Hegn, på ruten og hermed integrere endnu flere offentlige stier.

Adgang kan således fremmes af kommunerne ved at sammenkoble offentlige stier til ruter og formidle disse f.eks. via stikort.

4.3 Naturgenopretningsprojekt Sølbjerg Engssø og Alsønderup Enge

Genetablering af Sølbjerg Engssø og Alsønderup Enge i Nordsjælland havde til formål at rense vandet i tilløbet til Arresø, men derudover også at fremme levevilkår for forskellige andefugle m.v. Søerne ligger utilgængelige fra den østlige side, men langs den vestlige side løber regional cykelrute 32, der forbinder Hillerød og Tisvildeleje.

Projektet blev udført i sin tid af Frederiksborg Amt og varetages nu af Gribskov og Hillerød kommuner.

Hvor ruten sydfra rammer Sølbjerg Engssø, er der en pragtfuld rasteplads på et lille højdedrag, hvorfra man kan studere vildgæs, skarver m.v. Man kan ikke komme ned til søen, grundet indhegning med græssende kvæg. Alt i alt en ideel kombination af vandrensning, naturbevarelse og adgangsforhold.

4.4 Langstrupstien – en regional cykelrute på tværs af barrierer

Ved sammenkædning af eksisterende stier, markveje og skovveje med nyanlagt sti er det lykkedes at skabe en sammenhæng mellem Nivådalen og Langstrup Mose, som ikke eksisterede før. Det drejer sig om nyanlæg af en kort strækning i Langstrup Mose, og hele cykelruten er på 15 km. Den er afmærket som regional cykelrute 36, kaldes Langstrupstien og løber fra Nivå til Fredensborg langs Nivå og Langstrup Å.

Det var Frederiksborg Amt, som etablerede stien i 1992, som led i et arbejde med delområdeplaner, der var afgrænset af vandskel i stedet for kommunegrænser, og hvis formål bl.a. var at skabe adgang til grønne arealer samt at bevare landskabelige og kulturhistoriske værdier.

Forbindelsen bryder gennem store nord-syd-gående trafikbarrierer såsom jernbane og motorvej. Langstrupstien er et godt eksempel på en fauna- og menneskepassage, som samtidig giver adgang til kulturhistoriske oplevelser såsom Gl. Skæremølle Bro (en af landets ældste broer), Jellebro og Nivågård Teglværks Ringovn.

Det lille stykke nyanlæg på Langstrupstien, som skabte sammenhængende rute på tværs af barrierer.

Sti afspærres, Hobro Østskov.

Hegn opsættes, Hobro Østskov.

Sti bortgraves, Hobro Østskov.
(Fotos: DN lokalafd.)

4.5 Genetablering af natursti og udsigt, Gjern.

Den 92 m høje bakke, Lille Troldhøj, ved Gudenådalen havde gennem en årrække fået lov at gro til, så man ikke kunne nyde den tidligere pragtfulde udsigt over dalen fra enden af Silkeborg Langsø til Sminge Sø, Tvillum Kirke og Himmelbjerget.

Men takket være et godt samarbejde mellem lodsejeren og DN Gjern er en tidligere vandresti op til bjergets top nu reetableret og 100 træer fældet, så man også kan se udsigten over dalen og landskabet, når man kommer derop. Der var tale om et usædvanligt initiativ med meget frivilligt arbejde, leveret af DN's lokalafdeling, og et fint eksempel på en lodsejers positive medvirken. Kontaktperson: Kis Østergaard, kisogib@fibermail.dk

4.6 Adgang til Hobro Østerskov

Mariagerfjord Kommune gav i 2008 tilladelse til nedlæggelse af 100 m sti, der ellers gav adgang til den kommunalt ejede Hobro Østerskov. Skoven indeholder bl.a. fredede flåde-ege. Stien findes på korttegninger fra 1947 og har været befæstet med grus, så folk med barnevogne m.v. kunne bruge den. Begrundelsen for nedlæggelsen var hensyn til privatlivets fred, idet den gir tæt forbi bygninger, der tidligere var restaurant, men nu privat bolig. Der skulle etableres en alternativ sti for den private ejers regning, delvist gennem skovområde, men med noget stejlere forløb end den oprindelige.

DN's lokalafdeling syntes ikke, det nye alternativ var godt nok og fremhævede, at ejendommens skøde indeholdt oplysninger om stien, og at der formentlig havde været et stiforløb i nogenlunde samme spor i flere hundrede år, da stien var en direkte fortsættelse af en vej. Friluftsrådets lokale kreds havde ligeledes kritiseret nedlæggelsen og den alternative linjeføring og indsendt klage til Naturklagenævnet. Begrundelsen var bl.a., at mange institutioner havde haft glæde af stien og ikke

ville kunne bruge det foreslåede alternativ, som ville være vanskelig at forcere med barnevogne, kørestole m.v.

Med et snævert flertal afvist Naturklagenævnet kommunens tilladelse til nedlæggelse, idet man ikke fandt den alternative linjeføring god nok, især grundet for stor stigning på stiforløbet.

4.7 Adgang til strand ad sti og markvej, Melby

Vandværksvej forbinder Viemosegård med nordkysten i Halsnæs Kommune, og endvidere er der en stiforbindelse fra gården til sommerhusområdet ved Blåmejsevej øst for området. Sådan ser det i hvert fald ud på Kraks kort og på Kort- og Matrikelstyrelsens kort helt tilbage fra 1942. Sommerhusejere har benyttet stien og markvejen som smutvej til stranden, og for børn har det været en mere sikker vej at cykle end på Hyllingebergvej parallelt med stranden.

Men i foråret 2008 opdagede sommerhusbeboere, at stiforbindelsen var pløjet helt op og tilsået og vejen delvist nedlagt. Lods ejeren udtalte, at der aldrig havde været nogen vej! Blot et privat spor.

I denne sag var kommunen og Naturklagenævnet imidlertid enige, idet det vurderedes, at i et tæt sommerhusområde som dette, gav Vandværksvejstien (har status som privat markvej) mulighed for, at gående og cyklende "relativt uforstyrret kan opleve et åbent landskab i et ellers tæt bebygget sommerhusområde".

Ejeren havde pløjet stien op og ville ikke etablere alternative adgangsmuligheder, og kommunen vurderede, at eksisterende alternative adgangsveje ikke havde samme rekreative værdi, og bad ejeren genetablere stien. Naturklagenævnet stadfæstede dette sept. 2009. Her lagde man igen vægt på, at de påpegede alternativer ikke opfyldte lovens krav om "tilfredsstillende alternative adgangsmuligheder" og specielt, at den nedlagte sti havde langt større rekreativ værdi end alternativerne. Nævnet fandt desuden ikke, at hensynet til erhvervsmæssig udnyttelse af arealet berettigede til nedlæggelse.

Halsnæs Kommune har bedt lodsejeren genetablere stien/markvejen og dette er nu sket.

Vandværksvejstien i Halsnæs efter genetablering.

Ejerne har oplyst, at man var kede af, at der var opstået en sag omkring dette, og de mente, at adgangen til stranden var godt dækket ind via en anden stiforbindelse, der blev eksproprieret fra grundens nordside i 1977. Ved besigtigelsen var der kun spærret med kæde på Johan Steins Vej, men der forventes opsat et adgangsforbudsskilt efter Naturklagenævnets tilladelse.

4.8 Adgang til strand ved sommerhus i Odsherred

I et lille sommerhusområde med 10 grunde ud for Høve ned mod stranden var et par grunde ubebyggede, men ejeren havde opsat forbudsskilte og kæde. Odsherred Kommune havde bedt ejeren fjerne disse adgangshindringer i henhold til Naturbeskyttelseslovens § 26 stk. 2, fordi de hindrede folk til fods og på cykel i at komme til stranden. Men ejeren klagede til Naturklagenævnet, som oktober 2009 ophævede kommunens afgørelse.

Baggrunden var, at nævnet vurderede, at naturbeskyttelsesloven ikke gjaldt her, fordi der ikke var tale om åbent land. Det nævntes dog, at det ikke var de eksakte grænser for byzone, sommerhusområde og landzone, der var afgørende; men områder-

nes umiddelbare fremtræden, altså hvordan man opfattede området. Eksempelvis kan en grøn kile i byzone eller sommerhuszone godt gælde for "åbent land" i denne sammenhæng, men her vurderedes det altså, at der var tale om et sammenhængende sommerhusområde, trods de to naturliggende grunde uden sommerhusbebyggelse.

4.9 Ikke tilfredstillende alternative adgangsmuligheder i Varde Kommune

I Oksby ved Varde gav kommunen tilladelse til nedlæggelse af en markvej på 0,4 km, som over et åbent område gav forbindelse mellem bebyggelser, campingplads (Blåbjerg Camping, Hvidbjerg Strand Camping), fortidsminde (St. Ender Kapel) og kysten. Markvejen, som fortsætter i sti, er med på gamle topografiske kort. Lodsejerne havde opsat skilte med "privat, adgang forbudt"

og sat en snor over vejen. Kommunen bad ejerne fjerne disse skilte. Ejerne skrev, at de ville nedlægge markvejen, og kommunen vurderede herefter, at folk kunne bruge andre veje.

Danmarks Naturfredningsforening klagede til Naturklagenævnet, som vurderede, at alternative adgangsveje ikke var "tilfredsstillende alternative adgangsmuligheder", fordi omvejene blev for lange og befolkningen mistede mulighed for rekreative oplevelser. Derfor ophævede Naturklagenævnet tilladelsen til at nedlægge markvejen.

4.10 Godser og adgangsforhold: Holckenhavn og Valdemar Slot

Markvej forbi forpagterbolig på Holckenhavn Gods

I juni 2010 besluttede Nyborg Kommune efter henvendelse fra 27 borgere, at markvejen forbi Holckenhavns driftsbygninger skal være åben for færdsel til fods og på cykel med hjemmel i Naturbeskyttelseslovens § 26 stk. 3 og § 73 stk. 1. Herved åbnes en vandre- og cykelmulighed langs vandet fra Tårup til Nyborg, og der er adgang til strandene mod Kajbjerg Skov. Fyns Amt havde tidligere (1994) vurderet, at vejen kunne lukkes, begrundet i gene for erhvervsmæssig udnyttelse og privatlivets fred, men kommunen vurderer nu, at disse forhold har ændret sig. Det understreges i denne forbindelse, at det ikke er tilladt at gøre ophold på markvejen. (Kilde: Fyns Stiftstidende 10. juni 2010).

Adgang til Kohaveskov ved Valdemar Slot

Stier gennem Kohaveskov, som forbinder Grønnegade i Troense med den offentlige vej ved Ambrosius Stubs Eg, og som giver adgang til stranden ved Valdemar slot, har været forsøgt nedlagt eller blokeret af ejerne. Begrundelsen har været, at det var en nødvendighed for skovdriften med hegn om nyplantning og kanal på tværs af stien ind til skoven m.v.

Kommunen traf i 2008 afgørelse om, at nogle stier, der giver adgang til Kohaveskov, ikke var nedlagt i strid med Naturbeskyttelseslovens § 26 a stk. 3. Troense Beboerforening, Danmarks Naturfredningsforeningen og Friluftsrådet påklagede imidlertid dette til Naturklagenævnet, som afgjorde, at stinedæggelserne henhører under NBL § 26a og § 23 stk 10. Derfor skal nedlæggelserne anmeldes til kommunen, som herefter kan gøre indsigelse imod det.

Det slås således fast, at Naturbeskyttelsesloven kan bruges, når det drejer sig om stier og vejstykker, der giver adgang til skovens vejssystem i øvrigt, men ikke til skovens vejssystem generelt.

4.11 Lokalplan og stier i Assens Kommune

I 2008 opstod der debat i Hårby, om det kunne være lovligt, at en sti mellem Kirkemarken og Hårby var blevet nedlagt, så børnene ikke mere kunne cykle sikkert til byen. Stien var også en del af en vigtig forbindelse, som gjorde det muligt at gå en rundtur i området og komme ned langs Hårby Å, hvilket mange fra byen benyttede sig af.

Assens Kommune hævdede, at stien var lovligt nedlagt, da den ikke var nævnt i lokalplanen for en ny udstykning i området, som i 2006 var i høring. Imidlertid viste det sig, at stien var med på en tegning i lokalplanen, i følge beboerne. Kommunen og Miljøcenter Odense hævdede dog, at stien ikke var nævnt i lokalplanens tekst, var den lovligt nedlagt. (Kilde: Fyns Stiftstidende 11-7-2008).

Efterfølgende protesterede beboerne og DNS lokalafdeling dog voldsomt, og det lykkedes endelig at bevare stien i en lidt ændret linjeføring. En del af jorden ejes af kirken, og menighedsrådet stillede sig meget positivt for bevarelse af stien. (Kilde: DN Assens).

Kilder inkl. websider

www.dn.dk/afdelinger

www.dn.dk/adgang

(Adgangsfolderen "En sikker vej til gode naturoplevelser", "Lokale ture" m.v.)

www.naturstyrelsen.dk

(Adgangsvejledningen og en vejledning om skilte og offentlighedens adgang til naturen).

www.udinaturen.dk

www.skovognatur.dk

www.friluftsradet.dk (Stier – inspiration til planlægning og forvaltning, 2011).

www.spor.dk

www.teltpladser.dk

www.vejregler.dk

www.trafikken.dk

www.vejsektoren.dk

www.vd.dk/cykelpuljen

www.nmkn.dk (Natur- og Miljøklagenævnet)

www.dcf.dk (Dansk Cyklist Forbund)

www.dvl.dk (Dansk Vandrelaug. "Håndbog i planlægning for vandrere" m.v.)

www.islandshest.dk

www.rideforbund.dk

www.friefugle.dk

(f.eks. "Planlæg for friluftslivet! Idékatalog for friluftsstrategier", "Strategiplan for cykel-, vandre- og rideruter af national og regional betydning" og "Bedre Cykelruter").

www.haervej.dk

www.sjaellandsleden.dk

National cykelrute 6 syd for Ledreborg.

Danmarks Naturfredningsforening
Masnedøgade 20
2100 København Ø
www.dn.dk
Tlf: 39 17 40 00

Danmarks
Naturfredningsforening

Du har brug for naturen. Og den har brug for dig!